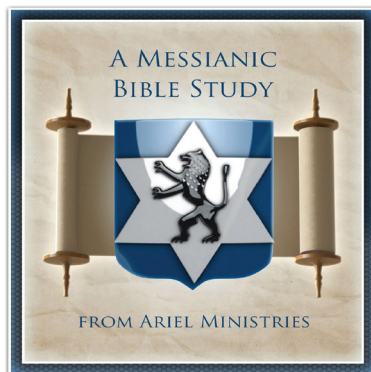

שלושה שהם אחד

מאת ד"ר ארנולד פרוכטנבאום

www.ariel-israel.org.il

שלושה שהם אחד

מאת ד"ר ארנולד פרוכטנבאום

THE TRINITY

תוכן העניינים

3	הקדמה
3	א. אריאניזם (Arianism)
3	ב. סאבליאניזם (Sabellianism)
4	ג. סוציניאניזם (Socinianism)
4	ד. יוניטאריאניזם (Unitarianism)
4	ה. טריתיאיזם (Tritheism)
4	1. הריבוי שקיים באלוהות
4	א. הריבוי שקיים באלוהות – בתנ"ך
4	1. "אלוהים": שם בצורת רבים
4	2. פעלים בהטיית רבים המשמשים לצד "אלוהים"
5	3. השם "אלוהים" מיוחס לשתי ישויות
5	4. השם "יהוה" מיוחס לשתי ישויות
5	5. השם "אדוני" בצורת רבים
5	6. כינויי קניין בצורת רבים
6	7. שמות תואר בצורת רבים
6	8. מלאך יהוה
7	9. בן אלוהים
7	10. המושג "אלוהים-אדם"
8	11. רוח הקודש
8	ב. הריבוי שקיים באלוהות – לפי הברית החדשה
9	2. ייחוד האל – אלוהים אחד
9	א. אלוהים אחד – לפי התנ"ך
9	1. באותו צלם ובאותה דמות
9	2. השימוש בפעלים בצורת יחיד עם שמות עצם בצורת רבים
9	3. השימוש בצורות יחיד ורבים גם יחד
9	4. השימוש ב"אחד" מורכב
10	5. הכרזה על יהוה שהוא אחד
10	ב. אלוהים אחד – לפי הברית החדשה
10	3. הריבוי משולש הפנים שבאלוהות
10	א. השילוש האלוהי בתנ"ך
11	ב. הריבוי משולש הפנים שבאלוהות בברית החדשה
11	1. רק שלוש דמויות נקראות אלוהים
12	2. רק לשלוש דמויות מיוחסות תכונות שמאפיינות את אלוהים
13	3. רק שלוש דמויות יודעות את פעלי האלוהים
14	מסקנה

”הן עבדתי אתמך בול, בחירי רצתה נפשי;

נתתי רוחי עלי, משפט לגזים יוציא”.

(ישעיהו מב 1)

הקדמה

בשיעור זה נחקור את נושא הריבוי הקיים באלוהות. אלוהים הוא אחד ובו בזמן קיים בו ריבוי – שלוש הוויות או ישויות נצחיות ושוות במהותן אך בעלות קיום מובחן ומובדל זו מזו.

הנושא עורר מחלוקות רבות ולאורך ההיסטוריה של עם ישראל ושל הקהילה המשיחית קמה התנגדות עצומה למושג "השילוש". "איך אלוהים יכול להיות אחד וגם שלושה?" זה נראה כסתירה. לאורך ההיסטוריה התפתחו בכנסייה / בקהילה המשיחית תורות מוטעות בקשר לנושא הריבוי שבאלוהות. חלקן עתיקות יומין אך לכולן יש "העתקים" מודרניים. נמנה להלן את חמש העיקריות שביניהן.

א. אריאניזם (Arianism)

אחת מהתורות הכופרות הראשונות שצצו בקהילה המשיחית הקדומה היא ה"אריאניזם". היא נקראת על שם מנהיג קהילה בשם אריאס שלימד שאלוהים האב, אלוהים הבן ואלוהים הרוח אינם זהים במהותם. האריאניזם טוען שרק אלוהים האב הוא נצחי. הבן נברא על ידי אלוהים האב לפני בריאת כל דבר אחר, ואז נברא כל היתר באמצעות הבן, שהיה בעצמו ישות שנבראה. האריאניזם קיים עדיין בימינו בגישותיהן של כתות שונות כמו עדי יהוה והמורמונים שכופרות בקיומו הנצחי מאז ומתמיד של בן האלוהים ומלמדות שהבן נברא על ידי אלוהים האב.

ב. סאבליאניזם (Sabellianism)

תורה שגויה נוספת נודעת בשמות "סאבליאניזם" או "מודיאליזם" או "מונארכיאניזם מודאליסטי" (Modalism, Modalistic Monarchianism). תורה זאת מלמדת שיש רק אישיות אחת, לא שלוש, אך היא נגלית בשלוש דרכים שונות. האישיות האלוהית נגלתה מדי פעם בתור אלוהים האב, בפעמים שבהן היא הוצגה בתור הבורא ונותן התורה. בכל הנוגע לגאולה היא נגלית בתור הבן. לעתים, בהקשרים של לידה חדשה והתקדשות, האישיות האחת הזו הופיעה בתור רוח הקודש. כך שלפי תורה זו, בתור הבורא ונותן התורה היא הופיעה כאב; בתור הגואל היא הופיעה כבן; בתור מי שנותן חיים חדשים ומקדש היא הופיעה כרוח הקודש. בימינו מלמדים את המשנה המוטעית הזו בקבוצות בעולם הנוצרי שנקראות "רק ישוע" (Jesus Only). לטענתם ישוע לבדו הוא אלוהים, ורק ישוע הוא האב, ישוע הוא הבן, וישוע הוא רוח הקודש. הדוגלים בתפיסה זו דוחים את קיומו של אלוהים ש"מורכב" משלוש הוויות שוות במהותן, ותפיסתם היא למעשה סאבליאניזם עתיק שקם לתחייה.

ג. סוציאניזם (Socinianism)

הגישה הכופרת השלישית שחדרה לקהילת המשיח ידועה בשמות "סוציאניזם" ו"מונארכיאניזם דינמי" (Dynamic Monarchianism). תורה זו הפחיתה מערכן של שלוש הישויות שבאלוהות. היא לא ראתה אותן כשוות אלא ייחסה להן ערך מדורג, לכל אחת פחות מקודמתה. הדוגלים בה לימדו שרק האב השמימי הוא אלוהים. הבן אינו אלוהים וגם רוח הקודש אינה אלוהים. הבן הוא אדם ורוח הקודש איננה אישיות אלא רק כוח או השפעה שמימית. גם המשנה הזו רווחת עדיין בקרב כתות שונות.

ד. יוניטאריאניזם (Unitarianism)

התורה הכופרת הזו דוחה את הריבוי משולש הפנים שבאלוהות. היא כופרת בכך שהאלוהים הוא שלוש הויות / ישויות שוות והיא דומה מבחינה זו ליהדות.

ה. טריתיאיזם (Tritheism)

גישה זו דומה לפוליטיאיזם אך היא מגבילה את מספר האלים לשלושה. יש כאן כפירה בייחודו של האל. היא גורסת שקיימים שלושה אלים ולא ריבוי משולש פנים הקיים באלוהים האחד. בעוד שהיוניטאריאניזם כופרת בשלוש ישויות ומאשרת רק את קיומו של אלוהים אחד, הטריתיאיזם כופרת באחדות של שלוש הישויות האלוהיות ורואה אותן כשלושה אלים נפרדים.

אף אחת מחמש ההשקפות האלה לא מתייחסת כראוי לפסוקים שמלמדים בבירור אודות הריבוי שבאלוהות ("השילוש").

תפיסה נכונה אודות האלוהים, שמבוססת על כתבי הקודש, חייבת לכלול את שלושת התחומים הבאים:

- הריבוי שקיים באלוהות
- ייחוד האל – אלוהים אחד
- הריבוי משולש הפנים שבאלוהות.

1. הריבוי שקיים באלוהות

הדיון בנושא זה יתחלק לשתי קטגוריות.

א. הריבוי שקיים באלוהות – בתנ"ך

התנ"ך מצביע בבירור על מושג הריבוי שבאלוהות.

1. "אלוהים": שם בצורת רבים

המילה "אלוהים" משמשת בתנ"ך הן לאלוהים האמתי והן לאלוהי שקר. "בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ" (בראשית א 1). כאן המילה מתארת את אלוהי האמת. במקומות אחרים היא מתארת גם אלוהי שקר. בעשרת הדיברות, למשל, מופיע הציווי: "לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פְּנֵי" (שמות כ 3). "נִלְכְּה אֲחֵרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים" (דברים יג 3).

המילה "אלוהים" היא בצורת רבים, עם סיומת רבים זכר. כאשר משתמשים בה בקשר ליהוה האלוהים האמתי, מופיעים הפעלים בצורת יחיד. כאשר היא משמשת להתייחסות לאילילים, הפעלים מופיעים ברבים. כמובן, אין זה מוכיח את הריבוי מפני שבעברית קיים גם שימוש בצורת רבים כהבעת כבוד. יחד עם זאת היא בהחלט פותחת פתח לדיון על מושג הריבוי באישיות משולשת הפנים של אלוהים.

2. פעלים בהטיית רבים המשמשים לצד "אלוהים"

ראיה נוספת המצביעה על הריבוי הקיים באלוהות היא השימוש שנעשה בתנ"ך, במקרים מסוימים, בפעלים בהטיית רבים כשמתוארות פעולות הקשורות לאלוהים.

בדרך כלל, כשהמילה "אלוהים" מתייחסת לאלוהים האמתי, הפעלים מופיעים בצורת יחיד. תופעה זו חורגת מכללי הדקדוק שכן בדרך כלל יש התאמה בין הנושא והנשוא הן במין והן במספר (רבים או יחיד), לכן היה צפוי שלצד השם "אלוהים" שמופיע עם סיומת רבים, ישמש פועל בצורת רבים. כך נעשה כאשר משתמשים במילה בהוראת אלים / אילילים. אבל ברוב המקרים כשהמילה "אלוהים" מורה על אלוהי האמת, הפועל מופיע בצורת יחיד כדי להצביע על כך שקיים רק אלוהים אמתי אחד.

יחד עם זאת יש יוצאים מהכלל, וגם הם פותחים פתח לדיון על הריבוי שקיים באלוהות. לדוגמה:

"...וַיְהִי כַאֲשֶׁר הִתְעוּ אֹתִי אֱלֹהִים מִבֵּית אָבִי... (בראשית כ 13).

"וַיְבֹרֶךְ שֵׁם מִזְבַּח וַיִּקְרָא לְמִקְוֹם אֶל בֵּית-אֵל; כִּי שָׁם, נִגְלוּ אֵלָיו הָאֱלֹהִים בְּבָרְחוֹ מִפְּנֵי אַחִיו" (בראשית לה 7).

"וַיִּמְי כְעֶמְקָ כַּיִּשְׂרָאֵל, גוֹי אֶחָד בְּאָרֶץ; אֲשֶׁר הִלְכוּ אֱלֹהִים לְפָדוֹת לוֹ לְעַם וְלִשְׂוֹם לוֹ שֵׁם... (שמואל ב ז 23).

"וַיֹּאמֶר אָדָם אַךְ פָּרִי לְצַדִּיק; אַךְ יֵשׁ אֱלֹהִים, שְׁפָטִים בְּאָרֶץ" (תהילים נח 12).

3. השם "אלוהים" מיוחס לשתי ישויות

קו הראיות השלישי המעיד על קיומו של ריבוי באלוהות: בתנ"ך יש קטעים שבהם השם "אלוהים" מיוחס לשתי דמויות שונות באותו פסוק או קטע. יש לכך שתי דוגמאות.

כְּסָאָךְ אֱלֹהִים עוֹלָם וְעַד; שָׁבַט מִיִּשְׂרָאֵל שָׁבַט מַלְכוּתְךָ: אֶהְבֵּת צִדִּיק וְתִשָּׂא רֶשַׁע עַל כֵּן מִשְׁחָךְ אֱלֹהִים אֱלֹהֶיךָ שְׁמֹן שֶׁשֶׁן מַחְבְּרֶיךָ" (תהילים מה 7-8).

הפסוק הראשון מדבר על אלוהים ומופנה אליו. המחבר פנה לאלוהים ואחר כך אומר שאלוהים אחר, כביכול, "אלוהים אלוהים" (כלומר, האלוהים שלך), "מִשְׁחָךְ... שְׁמֹן שֶׁשֶׁן מַחְבְּרֶיךָ".

הדוגמה השנייה:

"וְאֵת בֵּית יְהוּדָה אֲרַחֵם וְהוֹשַׁעְתִּים בֵּיהֶן אֱלֹהֵיהֶם; וְלֹא אוֹשִׁיעֵם בְּקִשְׁתְּךָ וּבַחֲרֹב וּבַמְלַחְמָה, בְּסוֹסִים וּבַפָּרָשִׁים" (הושע א 7).

הדובר כאן הוא אלוהים, שאומר שהוא ירחם על בית יהודה ויושיעם "בֵּיהֶן אֱלֹהֵיהֶם". במילים אחרות, אלוהים "מספר אחת" יושיע את ישראל באלוהים "מספר שתיים".

4. השם "יהוה" מיוחס לשתי ישויות

שמו המפורש של אלוהים, שם ההווה, מיוחס לשתי דמויות שונות באותו פסוק. הדוגמה הראשונה מצויה בבראשית יט 24:

"וַיְהוֹה הַמְטִיר עַל סֹדֶם וְעַל עֶמְרָה גְּפְרִית וְאָשׁ; מֵאֵת יְהוֹה מִן הַשָּׁמַיִם".

בפסוק זה יהוה "הראשון" הנזכר בתחילת הפסוק מספר אחת" המטיר גפרית ואש מאת יהוה "שני" מן השמים. יהוה "הראשון" נמצא עלי אדמות, הוא זה שדיבר קודם לכן עם אברהם. יהוה נראה אל אברהם באלוני ממרא והזהיר אותו מפני העונש שהוא עומד להביא על סדום. אותו יהוה שהיה בארץ, יהוה "מספר אחת", המטיר כעת גפרית ואש מאת יהוה "מספר שתיים", שהיה בשמים. השם המפורש יהוה, שמו האישי של אלוהים, מיוחס פה לשתי דמויות נבדלות.

דוגמה נוספת:

"כִּי כֹה אָמַר יְהוֹה צְבָאוֹת, אֲחֵר כְּבוֹד, שְׁלַחְנִי אֶל הַגּוֹיִם הַשְּׁלָלִים אֲתֶכֶם; כִּי הִנֵּי־בָכֶם, נִגַע בְּבִבְת עֵינוֹ: כִּי הִנְנִי מִנִּיף אֶת יָדִי עֲלֵיהֶם, וְהִיוּ שְׁלָל לְעַבְדֵיהֶם; וַיִּדְעֶתֶם כִּי יְהוֹה צְבָאוֹת שְׁלַחְנִי" (זכריה ב 12-13).

בפסוק הראשון נאמר שיהוה הוא המדבר ("כִּי כֹה אָמַר יְהוֹה צְבָאוֹת"). הוא אומר שהוא נשלח על ידי יהוה "מספר שתיים". שוב ניתן לראות כאן את יהוה שולח יהוה "אחר" למלא משימה מסוימת.

5. השם "אדוני" בצורת רבים

המילה "אדוני" המיוחסת בתנ"ך לאלוהים מופיעה תמיד בצורת רבים. גם תופעה זו מצביעה על הריבוי הקיים באלוהות.

6. כינוי קניין בצורת רבים

"וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים, נַעֲשֵׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדְמוּתֵנוּ... (בראשית א 26).

"נעשה", "בצלמנו", "כדמותנו" – כלומר, אלוהים אומר על עצמו: "אנחנו" נעשה, בצלם וכדמות "שלנו" – ברבים. ההסבר שמנסים להציע פה, לפיו אלוהים דיבר למלאכים, אינו הגיוני, מפני שהוא עמד לברוא את האדם בצלם אלוהים ולא בצלם המלאכים. "שלנו" בפסוק זה נקשר לאלוהים, מה שמעיד על הריבוי שבאלוהות.

דוגמאות נוספות:

"וַיֹּאמֶר יְהוֹה אֱלֹהִים, הֵן הָאָדָם הֵיאָה אֶחָד מִמֶּנּוּ... (בראשית ג 22).

"הֲבֵה נִרְדָּה, וּנְבַלָה שֵׁם שְׁפָתֵנוּ... (בראשית יא 7).

"וְאַשְׁמַע אֶת קוֹל אֲדֹנָי אֵמֶר, אֶת מִי אֲשַׁלַּח וּמִי יֵלֶךְ לָנוּ?..." (ישעיהו ו 8).

הניסוח במובאה מישיעיהו הוא תחילה בגוף יחיד "אני", מה שמצביע על כך שאלוהים הוא אחד, ואז צורת הרבים "לנו" מצביעה על הריבוי שבאלוהות.

7. שמות תואר בצורת רבים

התנ"ך מייחס לאלוהים גם שמות תואר בצורת רבים. לדוגמה, ביהושע כד 19 נאמר: "כִּי אֱלֹהִים קְדוֹשִׁים הוּא". תהילים קמט 2: "יִשְׁמַח יִשְׂרָאֵל בְּעֲשׂוֹיו". קהלת יב 1: "וְזָכַר אֶת בּוֹרְאָיו". בישיעיהו נד 5 מופיעות שתי דוגמאות: "כִּי בְעֲלֵךְ עֲשִׂיהָ, יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ".

8. מלאך יהוה

הדמות הזו מופיעה מדי פעם לאורך התנ"ך. מעניין שבכל קטע שבו הוא מוזכר בחלק אחד הוא נקרא "מלאך יהוה" ובחלק אחר באותו הקשר הוא נקרא יהוה עצמו. ברור שמלאך ה' אינו מלאך רגיל אלא ישות יחידה במינה שהיא התגלמות נראית לעין של אלוהים עצמו. הדבר תמיד עולה בבירור מההקשר.

8א. דמות יחידה במינה

בבראשית טז 7-14 (הגר ומלאך ה') הוא נקרא "מלאך יהוה" בפסוקים 7, 9, 11; ובפסוק 13 הוא נקרא ה' עצמו.

בבראשית כב 9-19 (עקדת יצחק) הוא נקרא "מלאך יהוה" בפסוקים 11, 15, אבל מכונה "אלוהים" בפסוק 12 ו"יהוה" בפסוק 16.

דוגמה נוספת מצויה בבראשית לא 11-13 (מלאך האלוהים שדיבר עם יעקב בחלום). בפסוק 11 הוא נקרא "מלאך האֱלֹהִים" אבל בפסוק 13 הוא אומר: "אֲנִי הֵאֵל בֵּית אֵל".

בראשית לב 25-31 (יעקב במעבר היבוק, פניאל): בפסוק 25 הוא נקרא "איש", מפני שכך הוא נראה. בפסוק 29 נאמר "כִּי שָׁרִית עִם אֱלֹהִים" ובפסוק 31 "כִּי רָאִיתִי אֱלֹהִים פְּנִים אֶל פְּנִים". מי שהופיע כ"איש" היה למעשה מלאך ה'; אבל כאשר יעקב מתואר כמי שנאבק עם המלאך, נאמר גם שהוא "שרה עם אלוהים".

שמות ג 1-5 (משה והסנה הבווער): הוא נקרא "מלאך יהוה" בפסוק 2, ובפסוק 4 הוא נקרא הן "יהוה" והן "אלוהים".

שופטים ב 1 (כשמלאך ה' עלה מן הגלגל אל הבוכים): מלאך ה', הדובר, אומר שהוא שהעלה את עם ישראל ממצרים, אבל בשמות יט 4 נאמר שה' אלוהים הוא האחראי ליציאת מצרים.

שופטים ו 11-24 (מלאך ה' וגדעון): הוא נקרא "מלאך יהוה" בפסוקים 11, 12, 21; "מלאך האלוהים" בפסוק 20; אך נקרא "יהוה" בפסוקים 14, 16, 22, 23.

שופטים יג 2-24 (מנוח ואשתו וההודעה על לידת שמשון): הדמות שנראתה להם נקראת "מלאך יהוה" בפסוקים 3, 13, 15, 16, 17, 18, 20, 21 ו"מלאך האלוהים" בפסוק 9. ואז בפסוק 18 שמו "פלאי" – אחד התארים המיוחדים לאלוהים, כמו בישיעיהו ט 5. בפסוק 22 בשופטים יג אומר מנוח אל אשתו שהם ראו את פני אלוהים.

בפרקים א-ו בזכריה הוא נזכר תכופות כמלאך ה' עצמו.

התגלויות / הופעות אלה של מלאך יהוה מצביעות גם הן על קיומו של ריבוי באלוהות.

8ב. ראיות מהתנ"ך לייחודה של דמות זו

העובדה שמלאך זה אינו מלאך רגיל עולה בבירור משלושה קטעים בתנ"ך. הראשון הוא פסוק 8 בישיעיהו מב, שבו אומר אלוהים: "אֲנִי יְהוָה הוּא שְׁמִי; וְכַבֹּדִי לְאַחַר לֹא אֶתֶן..."

הכבוד הצפון בשמו המפורש, האישי, של אלוהים – יהוה – הוא משהו ששייך לאלוהים לבדו ואינו ניתן לאחר, לא לאדם ולא לאף יצור אחר.

הקטע השני הוא שמות כג 20-23 שבו נאמרים דברים מסוימים אודות מלאך ה'. לפי פסוק 20, מלאך זה הוא שילך לפני בני ישראל ויוביל אותם כשייצאו ממצרים. בפסוק 21 נאמר שיש להישמר מפניו ולשמוע בקולו ולא לעורר את מורת רוחו. זאת מפני שהוא לא יישא (יסלח) לפשע מרדנותם, "כִּי שְׁמִי בְּקִרְבּוֹ". המלאך נושא בקרבו את שמו האישי של אלוהים, לפיכך גם הוא נקרא יהוה. לאור ישיעיהו מב 8: "אֲנִי יְהוָה הוּא שְׁמִי; וְכַבֹּדִי לְאַחַר לֹא אֶתֶן...", אם המלאך הזה אינו חלק מהאלוהות הרי שאין לו זכות לשאת שם זה. אם כן, יהוה "מספר אחת" אומר שגם המלאך הזה נושא את שם יהוה. בפסוק 22 מפורטות הברכות שיינתנו כגמול לצייתנות, ובפסוק 23 מכריזים שוב שזהו המלאך שילך לפני העם ויוציא אותו ממצרים. העובדה ששם אלוהים בקרבו, והעובדה שבכוחו של מלאך זה לסלוח או לא לסלוח על חטאים,

מעידות בבירור שלא מדובר במלאך רגיל אלא באלוהים עצמו.

הקטע השלישי מצוי בהושע יב 3-5, ובו נאמר על יעקב "... וּבְאוֹנוֹ שָׂרָה אֶת אֱלֹהִים". כלומר, מלאך זה שאָתוֹ הוא נאבק, מוצג כאן כאלוהים עצמו.

9. בן אלוהים

ההתייחסות לבן האלוהים, שאותה ניתן למצוא בשני מקומות בתנ"ך, מהווה גם היא ראייה התומכת בקיומו של ריבוי באלוהות.

תהילים ב

המושג הזה מופיע במזמור ב בשני מקומות.

פסוק 7: "אֶסְפְּרָה, אֵל חַק יְהוָה, אָמַר אֱלֹהֵי בְנֵי אֱתָהּ; אֲנִי, הַיּוֹם יִלְדֶתיָךְ".

פסוק זה מצהיר שלאִלוהים יש בן. מישהו מצווה להיות הבן הזה. פסוקים 8, 9 קובעים שבן זה נועד למשול בעולם.

בפסוקים 10-12 ניתנת לעולם כולו הוראה לציית לו. ואז נאמר בפסוק 12: "נִשְׁקוּ בְרַ פֶּן יֶאֱנַף וְתִאֲבְדוּ דְרָגָה, כִּי יִבְעַר כְּמַעַט אָפוֹ; אֲשֶׁר־י כָּל חוֹסֵי בוֹ".

העולם מצווה להישמע לבן. (בר = בן). הנשיקה הניתנת לו מסמלת מתן כבוד, הוקרה. ואז הוא מורה לכולם לחסות בו, שכן "... אֲשֶׁר־י כָּל חוֹסֵי בוֹ". כל מי שחוסה בו יינצל על ידי אלוהים. מזמור ב מלמד בבירור שלאִלוהים יש בן.

משלי ל 4

פסוק נוסף שמלמד זאת הוא משלי ל 4, שבו המחבר מציג שש שאלות. ארבע הראשונות הן שאלות רטוריות, שהתשובה עליהן ברורה:

"מִי עֲלָה שָׁמַיִם וַיֵּרֵד?"

"מִי אָסַף רוּחַ בְּחֶפְזוֹ?"

"מִי צָרַר מַיִם בְּשִׁמְלָה?"

"מִי הֵקִים כָּל אֶפְסֵי אֶרֶץ?"

התשובה לארבע שאלות אלה ידועה לכול: אלוהים. הן שאלות מי אחראי לבריאת העולם ולעיצובו. התשובה ללא ספק היא אלוהים בכל אחד מהמקרים. אלוהים הוא האחראי לכל ארבעת הדברים הללו.

ואז מוצגת השאלה החמישית:

"מִה שְׁמוֹ?"

שמו של אלוהים לכל אורך התנ"ך הוא שם ההווייה, יהוה.

ואז מוצגת השאלה השישית:

"וַיְמַה שְׁם בְּנוֹ, כִּי תִדְעֶה?"

זה החלק הקשה של הפסוק. הוא מלמד שלאִלוהים יש בן, אבל בנקודה זו בהיסטוריה שמו עדיין לא התגלה. שמותיו השונים של המשיח נגלים מאוחר יותר בספרי הנביאים אשר נכתבו אחרי כתיבת ספר משלי.

10 המושג "אלוהים-אדם"

גם תפיסה זו מהווה ראייה לריבוי הקיים באלוהות. ניתן למצוא אותה במגוון דוגמאות.

בראשית ד 1

"וַהֲאָדָם יָדַע אֶת חֲוָה אִשְׁתּוֹ; וַתַּהַר וַתֵּלֶד אֶת קַיִן, וַתֹּאמֶר קִנִּיתִי אִישׁ אֶת יְהוָה".

מפסוק זה עולה שחווה חשבה שהבן שזה עתה ילדה היה 'יהוה' עצמו. לכן אמרה "קִנִּיתִי אִישׁ אֶת יְהוָה" ולכן קראה לבנה קין. הדבר מעיד על כך שהיא הבינה את בראשית ג 15 – את דברי אלוהים שבהם הבטיח בפעם הראשונה לאדם את המשיח, הגואל:

"וַאֲבִיבָה אִשִּׁית בֵּינְךָ וּבֵין הָאִשָּׁה, וּבֵין זָרְעֶךָ וּבֵין זָרְעָהּ; הוּא יְשׁוּפֶךָ רֹאשׁ, וְאַתָּה תִּשְׁוָפֶנּוּ עֵקֶב".

זוהי הנבואה הראשונה אודות המשיח, והיא הצביעה על כך שהמשיח ייוולד מ"זרע האישה". ניתן היה להבין ממנה בבירור שהמושיע יהיה אנושי. הוא ייוולד, הוא יהיה חלק מהאנושות, "זרע" האישה. חווה גם הבינה שכדי שהאדם הזה אכן ימלא את תפקיד הגואל ויהיה מסוגל להושיע אותה מחטאיה, עליו להיות גם אלוהי. כאשר ילדה את בנה הראשון היא חשבה שקין הוא ההתגשמות של בראשית ג 15, לכן אמרה: "קִנִּיתִי אִישׁ אֶת יְהוָה". ההבנה התיאולוגית שלה הייתה נכונה לחלוטין; המשיח עמד להיות הן אלוהים והן אדם. הטעות שלה לא הייתה בהבנה התיאולוגית אלא ביישומה וייחוסה לנסיבות – היא חשבה שקין הוא שהגשים את הבטחתו של אלוהים מבראשית ג 15. ראוי לשים לב לעובדה שכבר בעת לידת בן האדם הראשון הייתה קיימת ההבנה שהמשיח יהיה הן אלוהים והן אדם. אם כן המושג הזה של אלוהים-אדם מופיע כבר בבראשית ד 1.

ישעיהו ט 5-6

חלקו הראשון של פסוק 5 מדבר על ילד יהודי שנולד לעולם היהודי:

"כִּי יֵלֵד יֵלֵד לָנוּ, בֶּן נִתֵּן לָנוּ..."

ילד עומד להיוולד בעם ישראל, וכאן מודגש הצד האנושי שלו. הוא יהיה אדם, הוא ייוולד. אבל בהמשך הפסוק ניתנים לו ארבעה שמות, ששלושה מהם ניתן לייחס אך ורק לאלוהים.

"וַיִּקְרָא שְׁמוֹ פְּלָא יוֹעֵץ אֶל גְּבוֹר, אֲבִיעַד שֵׁר שְׁלוֹם".

"פְּלָא יוֹעֵץ" – המילה "פלא" / פלאי" היא אחת מהמילים שמשמשות בתנ"ך אך ורק בקשר לאלוהים. כך שהצירוף "פְּלָא יוֹעֵץ" מצביע על מישהו אלוהי. השם השני הנקשר לילד הוא "אֶל גְּבוֹר" – תואר שברור מאליו ששייך לאלוהים ושמעיד על אלוהותו של הנושא אותו. השם השלישי הוא "אֲבִיעַד" שגם הוא מדגיש את אלוהותו של ילד זה, שכן אלוהים לבדו הוא אבי הנצח, השולט בנצח. שמו הרביעי הוא "שֵׁר שְׁלוֹם". מבין ארבעת השמות, רק את השם הזה ניתן לייחס הן לאלוהים והן לאדם. תחילת הפסוק מדגישה את היותו אדם, המשכו מדגיש את אלוהותו, ושוב, מצטייר כאן המושג של אלוהים-אדם, דמות שהיא גם אלוהים וגם אדם בעת ובעונה אחת.

ירמיהו כג 5-6

"הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻם יְהוָה, וְהִקְמַתִּי לְדוֹד צֶמַח צְדִיק; וּמִלֶּךְ מְלֶךְ וְהִשְׁכִּיל, וְעָשָׂה מִשְׁפָּט וַצְדָקָה בְּאֶרֶץ: בְּיָמָיו תִּנְשָׁע יְהוּדָה, וַיִּשְׂרָאֵל יִשְׁכֵן לְבַטָּח; וְזֶה שְׁמוֹ אֲשֶׁר יִקְרָאוּ יְהוָה צְדִיקוֹ".

הדוגמה השלישית שממנה עולה התפיסה שהמושיע יהיה הן אלוהים והן אדם נמצאת בירמיהו כג 5-6. פסוק 5 מדבר על צאצא של דוד שיושב על כס דוד – כאן מודגש הצד האנושי שלו, היותו אדם. אבל בפסוק 6 שמו "יְהוָה צְדִיקוֹ". האדם שבפסוק 5 יושב על כס דוד נושא בפסוק 6 את שמו המפורש של אלוהים, ושם זה מצביע על אלוהותו.

זכריה יג 7

"חֲרֹב, עוֹרֵי עַל רֹעִי וְעַל גְּבֵר עֲמִיתִי, נְאֻם יְהוָה צְבָאוֹת; הֲרֵךְ אֶת הָרֶעָה וּתְפוּצִין הַצֹּאן, וְהִשְׁבַּתִּי יָדַי עַל הַצְּעָרִים".

המילה "עמיתי" מצביעה על מישהו שהוא "שווה לי". במילים אחרות, נאמר כאן: "עורי, חרב, על רועי ועל הגבר (יש כאן הדגשה של אנושיותו) שהוא עמיתי, שווה לי, נאום יהוה צבאות".

ה"גבר" הוא "עמית" לה', שווה לו, לפיכך חייב להיות אלוהים עצמו. כאן מודגשות האנושיות שלו (הוא נקרא רועה וגבר) והאלוהות שלו (הוא נקרא עמית לה').

11. רוח הקודש

האזכורים הרבים של רוח הקודש בתנ"ך מצביעים גם הם על הריבוי הקיים באלוהות. רוח הקודש מופיעה לפעמים כאלוהים ולעתים כאחת הישויות שבאלוהות. דוגמה לכך מצויה בבראשית א 2, שם נאמר שרוח אלוהים היא המרחפת על פני המים, על פני החושך שעל פני תהום. מכאן שרוח הקודש הייתה מעורבת במעשה הבריאה, ומעשה הבריאה הוא פועל ידיו של אלוהים. בשמות לא 3 רוח הקודש נקראת "רוח אלוהים". לפי איוב כו 13 רוחו של אלוהים הייתה מעורבת בבריאת העולם. בתהילים נא 13 רוח אלוהים נקראת "רוח הקודש" ("וְרוּחַ קְדוֹשׁךָ אֵל תִּקַּח מִמֶּנִּי"). ממזמור קלט 7 ("אֲנָה אֶלֶךְ מִרוּחֶךָ; וְאֲנָה מִפְּנֵיךָ אֲבָרַח") ניתן ללמוד שרוח הקודש נמצאת בכל מקום ובישעיהו יא 2 רוח אלוהים נקראת "רוח יְהוָה".

ב. הריבוי שקיים באלוהות – לפי הברית החדשה

ניתן ללמוד גם מהברית החדשה על הריבוי הקיים באלוהות. הברית החדשה מכנה בשם "אלוהים" יותר מאישיות אחת. לדוגמה, האב נקרא אלוהים (יוחנן ו 27; גלטים א 1, 3). הבן נקרא אלוהים (יוחנן א 1; רומים ט 5; טיטוס ב 13; איגרת יוחנן הראשונה ה 20). גם רוח הקודש מכונה אלוהים במעשי השליחים ה 3-9, שם נאמר שמי שמשקר לרוח הקודש משקר לאלוהים, וכן באיגרת השנייה לקורינתים ג 17.

לסיכום, ניתן ללמוד מהנאמר לכל אורך כתבי הקודש שקיים ריבוי באלוהות; האלוהים "מורכב" מיותר מאישיות אחת.

2. ייחוד האל – אלוהים אחד

התחום השני שיש לדון בו בהקשרנו הוא ייחוד האל – האחדות השוררת בין שלוש הישויות, שלושה שהם אלוהים אחד. כתבי הקודש מלמדים על הריבוי שבאלוהות אבל הם אף פעם לא מציגים ריבוי זה כפוליתיאיזם, כקיומם של מספר אלים. אלוהים הוא אחד, והריבוי הזה מתקיים באלוהים האחד.

א. אלוהים אחד – לפי התנ"ך

איזה ראיות קיימות לכך שאלוהים הוא אחד כשבו בזמן קיים בו ריבוי משולש פנים? בתנ"ך קיימות לכך חמש עדויות ספציפיות.

1. באותו צלם ובאותה דמות

"...נַעֲשֶׂה אֶדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדְמוּתֵנוּ..." (בראשית א 26).

פסוק זה צוטט כבר לעיל כתומך בתפיסה שלפיה קיים ריבוי באלוהות. בה בעת הוא גם מצביע על האחדות, על כך שהאלוהים הוא אחד, מפני שלדובר בו ולמי שהדברים נאמרים אליו, יש אותו צלם ואותה דמות: "בְּצַלְמֵנוּ כְּדְמוּתֵנוּ". צורת הרבים (שלנו) מדגישה את הריבוי. העובדה שהדובר ומי שהוא מדבר אליו הם בעלי אותו צלם ואותה דמות מדגישה את האחדות השוררת ביניהם, את העובדה שהם אחד.

2. השימוש בפעלים בצורת יחיד עם שמות עצם בצורת רבים

ראיה נוספת לכך שאלוהים מוצג בתנ"ך כאלוהים אחד (שקיים בו ריבוי) היא העובדה שלמרות שהמילה "אלוהים" היא בצורת רבים, כמעט תמיד הפעלים הנלווים אליה מופיעים בצורת גוף יחיד, תופעה המנוגדת לכללי הדקדוק הדורשים התאמה בין הפועל והשם, הן במין והן במספר.

כשמשתמשים בשם "אלוהים" לציון האלוהים האמתי, מאחר שזהו שם ברבים, לפעמים הפעלים הנלווים אליו הם בצורת רבים לפי כללי הדקדוק העברי, והובאו לכך לעיל כמה דוגמאות כראיה לריבוי הקיים באלוהות.

אבל העובדה שברוב רובם של המקרים נעשה שימוש בפעלים בצורת יחיד ל"אלוהים" מדגישה קיומו של ריבוי. דוגמה לכך נמצאת בבראשית א 1: "בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים". אלוהים – בצורת רבים, ברא – בצורת יחיד. אין התאמה מספרית עם הנושא / שם העצם, דבר החורג מהכלל הדקדוקי.

חריגה זו מכללי הדקדוק הרגילים, המופיעה ברוב המקרים שבהם משמשת המילה "אלוהים" בהוראת אלוהי האמת, גם היא מצביעה שמדובר באלוהים אחד.

3. השימוש בצורות יחיד ורבים גם יחד

תופעה נוספת שמהווה עדות לייחוד האל בתנ"ך היא השימוש ב"אל אלוהים" – "אל" בצורת יחיד, "אלוהים" ברבים, אך שתיהן מופיעות יחד בפסוק אחד כשמדובר באותו אלוהים. אחת הדוגמאות לכך מצויה בבראשית לג 20:

"וַיַּצֵּב שָׁם מִזְבֵּחַ; וַיִּקְרָא לוֹ אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל".

"אל" ביחיד, "אלוהי" – אלוהים בסמיכות. ניתן לנסח זאת כך: "אל, האלוהים של ישראל". יש כאן הדגשה שה' אלוהים הוא אלוהים אחד.

דוגמה נוספת מופיעה ביהושע כב 22:

"אֵל אֱלֹהִים יְהוָה אֵל אֱלֹהִים יְהוָה הוּא יְדַע, וַיִּשְׂרָאֵל הוּא יְדַע; אִם בְּמֶרְדָּ וְאִם בְּמַעַל בַּיהוָה, אֵל תּוֹשִׁיעֵנוּ הַיּוֹם הַזֶּה".

גם כאן מופיעות זו לצד זו הצורות "אל" ו"אלוהים", ביחיד וברבים, ולצדן שמו המפורש, "יהוה". בצירוף "אל אלוהים" ניתן לראות הן את הריבוי והן את הייחוד שבאותו אלוהים.

4. השימוש ב"אחד" מורכב

הראיה הבאה לכך שאלוהים, עם הריבוי שבו, הוא אלוהים אחד, שאובה מקריאת "שמע", דברים ו 4:

"שִׁמְעַ יִשְׂרָאֵל; יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד".

פסוק זה, יותר מכל פסוק אחר, מדגיש את רעיון הייחוד – שקיים רק אלוהים אחד. יהודים רבים מצטטים פסוק זה

בניסיון להפריך את התפיסה שלפיה קיים ריבוי באלוהות. אבל, אם בוחנים אותו היטב, ניתן לראות בבירור שאין הוא מלמד על אחדות אבסולוטית (אחדות פשוטה, מוחלטת) אלא על אחדות / שלמות מורכבת. דברים ו 4 אינו מהווה ראיה כנגד הריבוי שבאלוהות אלא להפך, דווקא תומך במושג זה. כשנאמר בו "יְהוָה אֱלֹהֵינוּ", "אלוהינו" היא "אלוהים" בצורת רבים. אבל מילת המפתח שיש להתמקד בה היא המילה "אחד".

4.א. אחד

השוואה לשימוש שנעשה במילה "אחד" במקומות אחרים בתנ"ך מצביעה בבירור על אחד מורכב ולא אחד אבסולוטי. לדוגמה, בבראשית א 5 נאמר:

"וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאֹר יוֹם, וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לַיְלָה; וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד."

השילוב של ערב ובוקר יצר שלמות של משהו אחד – יום אחד.

פסוק מפתח אחר הוא בראשית ב 24:

"עַל כֵּן יַעֲזֹב אִישׁ אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ; וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ, וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד."

נאמר כאן שגבר ואישה שמתאחדים בברית הנישואין נהיים "בשר אחד". שני אנשים, גבר ואישה, דבקים זה בזה בנישואין, והשניים נהיים "אחד". כמובן שהם אינם הופכים ל"אחד" אבסולוטי שכן הם ממשיכים להיות בני אדם נפרדים. יחד עם זאת קיימת כאן אחדות מורכבת.

דוגמה נוספת לקוחה מעזרא ג 1, שם נאמר על בני ישראל "וַיֵּאָסְפוּ הָעָם כְּאִישׁ אֶחָד אֶל יְרוּשָׁלַם". בירושלים נאספו אנשים רבים אך רואים אותם כ"איש אחד", כשברור שה"אחד" הזה מורכב מצירוף של פרטים רבים.

דוגמה נוספת מצויה ביחזקאל לז 15-19. ה' מורה ליחזקאל לקחת שני מקלות ולקרב / לחבר אותם כך שיהפכו למקל אחד: "וְקָרַב אֹתָם אֶחָד אֶל לֶךְ לְעֵץ אֶחָד; וְהָיוּ לְאֶחָדִים בְּיָדְךָ" (פסוק 17).

דוגמאות אלה לשימוש במילה "אחד" בתנ"ך מצביעות על משמעותה גם בדברים ו 4 – אחדות / שלמות מורכבת.

4.ב. יחיד

משמעותה של המילה "יחיד" היא אחדות / שלמות אבסולוטית. היא מופיעה בבראשית כב 2, שם היא מדגישה שיצחק הוא בנו היחיד והמיוחד של אברהם ("אֵת בְּנֵךְ אֶת יְחִידְךָ"). לפיכך, אילו רצה משה להדגיש את אחדותו המוחלטת של אלוהים, הוא היה משתמש במונח "יחיד". אבל הוא לא השתמש בה בדברים ו 4 אלא נאמר שם "אלוהים אחד", לפיכך פסוק זה תומך בתפיסה שלפיה קיים ריבוי באלוהות, ובו בזמן הוא מלמד שהריבוי הזה שבאלוהים האחד יוצר שלמות ואחדות.

5. הכרזה על יהוה שהוא אחד

"יְהוָה יְהוָה לְמַלְךְ עַל כָּל הָאָרֶץ; בַּיּוֹם הַהוּא יְהוָה יְהוָה אֶחָד וְשֵׁמוֹ אֶחָד."

בזכריה יד 9 מוכרז שיהוה יהיה "אחד".

ב. אלוהים אחד – לפי הברית החדשה

הברית החדשה מלמדת אודות אחדות האלוהים באפסים ד 4-6; האיגרת הראשונה לטימותיאוס ב 5; יעקב ב 19.

3. הריבוי משולש הפנים שבאלוהות

עד כה הראינו שכתבי הקודש מלמדים שקיים ריבוי באלוהות, ושהריבוי הזה יוצר שלמות או אחדות אחת, אלוהים אחד. כעת יש להראות שהריבוי הזה מורכב משלוש "דמויות", לא יותר משלוש ולא פחות משלוש.

א. השילוש האלוהי בתנ"ך

התנ"ך מתייחס רק לשלוש דמויות/ישויות כאל אלוהים, ואנחנו לא רואים בו אף פעם יותר משלוש ישויות ביחד.

ישעיהו מב 1

"הֵן עֲבַדֵי אֱתֶמָּךְ בּוֹ, בְּחִירֵי רְצֹנְתָהּ נְפֹשִׁי; נְתַתִּי רוּחִי עָלָיו, מִשְׁפָּט לְגוֹיִם יוֹצִיא."

שים לב לשלוש הדמויות המופיעות בפסוק זה. הראשונה היא הדובר, המופיע כאן בהתנסחות בגוף ראשון יחיד. השנייה

היא עבדו של הדובר, עבד ה'. השלישית היא רוח אלוהים. מופיעות כאן שלוש דמויות, רק שלוש ולא יותר משלוש.

ישעיהו סא 1

"רוח אֲדֹנָי יְהוִה עָלַי; יַעַן מָשַׁח יְהוָה אֹתִי לְבִשֵׁר עֲנוּיִם, שְׁלַחֲנִי לְחַבֵּשׁ לְנִשְׁבָּרֵי לֵב, לְקַרְא לְשִׁבּוּיִם דְּרוּר, וְלְאַסִּירִים פֶּקַח קוֹחַ".

נזכרות כאן רק שלוש דמויות: אדוני יהוה, רוח ה', והדובר, המדבר בגוף ראשון יחיד. שוב, יש כאן שלוש דמויות, לא יותר.

ישעיהו סג 7-14

דוגמה שלישית מהתנ"ך לקיומן של שלוש הדמויות שבאלוהות נמצאת בהקשר של ישעיהו סג 7-14, קטע שמסכם את יציאת מצרים. נזכרות כאן שלוש דמויות, ולא יותר. למשל, בפסוק 7 נזכרת אחת מהן:

"חֲסִדֵי יְהוָה אֲזְכִּיר תְּהִלַּת יְהוָה, כַּעַל כָּל אֲשֶׁר גָּמְלָנוּ יְהוָה; וְרַב טוֹב לְבֵית יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר גָּמְלָם כְּרַחֲמָיו וְכָרַב חֲסִדָּיו".

פסוק 7 מתייחס ליהוה. במקרה זה, יהוה הוא אלוהים האב.

דמות שנייה נזכרת בפסוק 9:

"בְּכָל צָרְתֶם לֹא (לו) צָר, וּמִלֶּאךְ פָּנָיו הוֹשִׁיעֵם, בְּאַהֲבָתוֹ וּבְחַמְלָתוֹ הוּא גָּאֵלְם; וַיִּנְטֵלֵם וַיִּנְשָׂאֵם כָּל יְמֵי עוֹלָם".

כאן נזכר "מלאך פניו". הוא זהה למלאך יהוה ונושא את שם ה' עצמו. שים לב לנאמר פה, שהמלאך הזה הוא שהיה האחראי להצלתם ולגאולתם.

הדמות השלישית היא רוח הקודש, הנזכרת שלוש פעמים:

"¹⁰וַיְהִי מֵרִוּחַ וַיִּעֲצְבוּ אֶת רֹחַ קִדְשׁוֹ... ¹¹...אֵיהֶם הַשֵּׁם בְּקִרְבּוֹ אֶת רֹחַ קִדְשׁוֹ... ¹⁴כִּבְהִמָּה בִּבְקִיעָה תִּרְדּוּ, רֹחַ יְהוָה תִּנְחַנְנוּ...".

בקטע זה נזכרות בבירור שלוש דמויות.

ישעיהו מח 12-16

עדות נוספת מהתנ"ך לקיום הריבוי משולש הפנים באלוהות נמצאת בהקשר של ישעיהו מח 12-16.

"שִׁמְעוּ אֵלַי יַעֲקֹב, וְיִשְׂרָאֵל מְקַרְאֵי; אֲנִי הוּא אֲנִי רִאשׁוֹן, אֲפֹ אֲנִי אַחֲרוֹן; אֲפֹ יְדֵי יְסֻדָּה אֲרַךְ וַיְמִינִי טַפְחָה שְׁמַיִם; קְרָא אֲנִי אֲלֵיהֶם יַעֲמְדוּ יַחְדָּו: הִקְבְּצוּ כָלְכֶם וּשְׁמְעוּ, מִי בָהֶם הִגִּיד אֶת אֱלֹהֵי; יְהוָה אֶהְיֶה, יַעֲשֶׂה חֲפְצוֹ...". (פסוקים 12-14).

ברור שאלוהים עצמו הוא הדובר כאן שכן הדובר מתייחס אל עצמו כאל מי שאחראי לבריאת השמים והארץ. ואז נאמר בפסוק 16:

"קְרָבוּ אֵלַי שְׁמְעוּ זֹאת, לֹא מֵרֹאשׁ בְּסֵתֶר דְּבַרְתִּי, מַעַת הָיִוְתָה שֵׁם אֲנִי; וְעַתָּה, אֲדַנְי יְהוָה שְׁלַחֲנִי וְרוּחוֹ".

שים לב לשלוש הדמויות המופיעות כאל: הדובר, הרוח ואדוני יהוה. בפסוק 16 הדובר הוא בורא השמים והארץ, והוא מתייחס לעצמו בכינוי הגוף "אני" ו"אלי". הוא מבדיל בינו ובין שתי הדמויות האחרות – אדני יהוה ורוח אלוהים. זהו הקטע התנ"כי שמעיד בצורה הברורה ביותר על קיום האחדות משולשת הפנים שבאלוהות.

בתנ"ך רק שלוש דמויות נקראות אלוהים ומוצגות כאלוהיות.

ב. הריבוי משולש הפנים שבאלוהות בברית החדשה

שלושה קווי ראיות מופיעים בברית החדשה כתמיכה לקיום המשולש האלוהי.

1. רק שלוש דמויות נקראות אלוהים

מתי ג 16-17

"יֵשׁוּעַ נֹטֵבֵל וְעֹלָה מִיַּד מִן הַמַּיִם. אוֹתָהּ עֵת נִפְתְּחוּ הַשָּׁמַיִם וְהוּא רָאָה אֶת רֹחַ אֱלֹהִים יוֹרְדָת כִּיּוֹנָה וּבָאָה עָלָיו. וְהִנֵּה קוֹל מִן הַשָּׁמַיִם אוֹמֵר: 'זֶה בְּנִי אֶהְיֶה אֲשֶׁר בּוֹ חֲפָצְתִי'".

בהקשר זה, של טבילת ישוע, ניתן למצוא רק שלוש מהישויות האלוהיות. הבן הוא ישוע, רוח הקודש נגלית כשהיא יורדת בצורת יונה, והאב נוכח בבת קול היורדת מן השמים ואומרת: "זֶה בְּנִי אֶהְיֶה אֲשֶׁר בּוֹ חֲפָצְתִי".

"על כן לכו ועשו את כל הגוים לתלמידים, הטבילו אותם לשם האב והבן ורוח הקדש".

נזכרות כאן שלוש ישויות, לא יותר ולא פחות. הן מכונות "האב והבן ורוח הקדש". שים לב לסתירה לכאורה מבחינה דקדוקית. המצווה כאן היא ללכת ולהטביל אותם "לשם" – ביחיד. לא נאמר "בשמות האב והבן ורוח הקודש", ניסוח שהיה נכון יותר מבחינה דקדוקית. המילה "שם" מופיעה ביחיד, מה שמדגיש את השלמות והאחדות של האלוהות. אבל שם אחד זה שייך גם לאב, גם לבן וגם לרוח הקודש, מה שמדגיש את הריבוי.

יוחנן יד 16-17

"ואני אבקש מהאב ויתן לכם מנחם אחר שיהיה עמכם לעולם: את רוח האמת אשר העולם אינו יכול לקבל משום שאינו רואה אותה, אף אינו מכיר אותה. אתם מכירים אותה, כי היא שוכנת עמכם ונתתה בכם".

שים לב שגם כאן נזכרות שלוש דמויות. אחת מהן היא ישוע, הדובר ("ואני..."). השנייה היא "האב", שממנו ישוע יבקש, והשלישית היא "רוח האמת" שעומדת להישלח אל התלמידים.

האיגרת הראשונה לקורинתיים יב 4-6

"אמנם יש מתנות שונות, אבל הרוח היא אותה רוח; יש תפקידים שונים, אך אותו אדון; יש פעולות שונות, אך אותו אלהים הוא הפועל הכל בכל".

גם כאן נזכרות שלוש דמויות. פסוק 4 מזכיר את ה"רוח", כלומר את רוח הקודש. פסוק 5 מזכיר את ה"אדון", שהוא בן האלוהים. פסוק 6 מזכיר את אלוהים, שבמקרה זה הוא אלוהים האב.

האיגרת השנייה לקורинתיים יג 14

"חסד האדון ישוע המשיח ואהבת האלהים והתחברות ברוח הקדש עם כלכם!"

שים לב לשלוש הדמויות המופיעות כאן: "חסד האדון ישוע המשיח [הבן] ואהבת האלהים [האב] והתחברות ברוח הקדש [הרוח] עם כלכם!" שוב, נזכרות שלוש דמויות, ולא יותר משלוש.

איגרת פטרוס הראשונה א 2

"על פי ידיעתו מקדם של אלהים האב, בקדוש הרוח, אל ציית ישוע המשיח והזית דמו: חסד ושלוש ישפיעו עליכם למכביר".

בדוגמה אחרונה זו של אזכורי המשולש האלוהי בברית החדשה, ניתן לראות שלוש דמויות אלוהיות: "אלוהים האב", שהוא בעל "ידיעה מקדם"; "הרוח", האחראית על "קידוש"; ו"ישוע המשיח", בן האלוהים, האחראי על "הזיית דמו" למען חטאי העולם.

ברור מן המובאות האלה שרק שלוש דמויות נקראו אי פעם "אלוהים", ולא יותר משלוש דמויות מופיעות בכתבי הקודש ביחד.

סיכום:

בהמשך ובהתאם למה שהתנ"ך מלמד, הברית החדשה מכירה בבירור בכך שקיימות באלוהות שלוש ישויות. אבל, בעוד שהתנ"ך לימד בבירור שהאלוהים הוא שלמות ואחדות המורכבת משלוש הויות, הוא לא נקב בשמן, מה שנעשה רק לאור ההתגלות שבברית החדשה. הדמות הראשונה נקראת אלוהים האב. הדמות השנייה נקראת אלוהים הבן, בן האלוהים. בהתאם לתנ"ך, הוא נשלח על ידי אלוהים כדי להיות המשיח, אבל הפעם כאדם, במקום כמלאך (מלאך ה'). יתרה מכך, הוא נשלח לכאן למטרה מסוימת: למות עבור חטאינו. אלוהים הפך להיות אדם והתגלם בבשר כדי לספק לנו כפרה. הדמות השלישית נקראת אלוהים רוח הקודש. לכל אורך הברית החדשה, רוח הקודש קשורה לפועליה של הדמות השנייה שבאלוהות (בן האלוהים, המשיח), בהתאם למה שנאמר בתנ"ך.

2. רק לשלוש דמויות מיוחסות תכונות שמאפיינות את אלוהים

קיימות ארבע תכונות אלוהיות ייחודיות שמיוחסות לשלוש דמויות בלבד.

2א. נצחיות

רק על שלוש דמויות נאמר שהן בעלות תכונה זו – שלוש ישויות בלבד היו קיימות תמיד וימשיכו להתקיים תמיד.

תכונת הנצחיות מיוחסת לאלוהים האב בתהילים צ 2, פסוק שמתאר את אלוהים כמי שקיים "מעולם עד עולם":

"בטרם הרים ילדו, ונתחולל ארך ותבל; ומעולם עד עולם, אנה אל".

מיכה ה' 1 מייחס תכונה זו לבן האלוהים, כמצוטט במתי ב' 5-6.

"וְאַתָּה בֵּית לַחֵם אֶפְרָתָה, צְעִיר לְהִיּוֹת בְּאֶלְפֵי יְהוּדָה, מִמֶּךָ לִי יֵצֵא, לְהִיּוֹת מוֹשֵׁל בְּיִשְׂרָאֵל; וּמוֹצְאֲתֶיךָ מִקֶּדֶם מִיְמֵי עוֹלָם".

אמנם בהתייחסות לאנושיות שלו נאמר כאן שהוא יבוא כאדם (דבר אלוהים שלבש בשר) וייוולד בבית לחם, אך פסוק זה גם אומר, בהתייחסות לאלוהות שלו, ש"מוֹצְאֲתֶיךָ מִקֶּדֶם מִיְמֵי עוֹלָם". קיומו מנצח נצחים מודגש כאן.

ניתן ללמוד על האינסופיות או הנצחיות של הבן גם מיוחן א' 1:

"בְּרֵאשִׁית הָיָה הַדָּבָר, וְהַדָּבָר הָיָה עִם הָאֱלֹהִים, וְאֵלֵהִים הָיָה הַדָּבָר".

לפי פסוק זה, בן האלוהים היה קיים מבראשית, "עם האלוהים", עם אלוהים האב. במילים אחרות, משך קיומו של אלוהים זהה למשך קיומו של הבן. אלוהים האב היה קיים מנצח נצחים, מכאן שגם הבן קיים מנצח נצחים. פסוק זה מפריך את טענתן של כתות שונות המלמדות שהבן נברא על ידי אלוהים האב.

ניתן ללמוד על הנצחיות של הבן גם מיוחן פרק א' 15 ומפרק ח' 58.

גם לרוח הקודש מיוחסת נצחיות, כאמור בפסוק הבא (עברים ט' 14):

"עַל אַחַת פְּמָה וְכַמָּה דָּמוּ שֶׁל הַמְּשִׁיחַ אֲשֶׁר הִקְרִיב עִצְמוֹ לְאֱלֹהִים בְּרוּחַ עוֹלָמִים וּבְלֹא מוֹם - יִטְהַר אֶת מִצְפּוֹנֵנוּ מִמַּעֲשֵׂי מִצְרַיִם שֶׁנֶּעֱבַד אֶת אֱלֹהִים חַיִּים".

2ב. כל יכול, כוח וגבורה בלתי מוגבלים

תכונה זו של כוח ושל יכולות בלתי מוגבלות מיוחסת רק לשלוש דמויות בכתבי הקודש. אלוהים האב מוצג כך באיגרת פטרוס הראשונה א' 5, בן האלוהים מוצג כך באיגרת אל העברים א' 3, רוח הקודש – ברומים טו' 19.

2ג. יודע הכול, בעל ידע בלתי מוגבל

אלוהים האב מוצג כבעל תכונה זו בירמיהו יז' 10. בן האלוהים, ישוע, מתואר כך ביוחן טז' 30, כא' 17; התגלות ב' 23. רוח הקודש מוצגת כך באיגרת הראשונה לקורינתים ב' 10-11.

2ד. נוכח בכל מקום

אלוהים האב מוצג כך בירמיהו כג' 24. הבן מתואר כך במתי יח' 20 וגם בפרק כח' 20. רוח הקודש מתוארת כך בתהילים קלט' 7-10.

סיכום:

עדות לריבוי משולש הפנים הקיים באלוהות עולה מהעובדה ששלוש דמויות הן בעלות התכונות המייחדות את אלוהים: נצחיות, כוח בלתי מוגבל, ידע בלתי מוגבל ונוכחות בכל מקום.

3. רק שלוש דמויות יודעות את פעלי האלוהים

רק שלוש דמויות פועלות כמו אלוהים או עושות את פעלי האלוהים. קיימות לכך שלוש דוגמאות.

3א. מעשה הבריאה – בריאת היקום

הנקודה המרכזית של התנ"ך והבריה"ח כאחד היא שאלוהים הוא בורא היקום. בריאת היקום היא פועל ידיו בלבד, ובכל זאת בכתבי הקודש מיוחסת האחריות לבריאה לשלוש דמויות נבדלות. האב אחראי לבריאת העולם בתהילים קב' 26. הבן אחראי לבריאת העולם ביוחן א' 3 וקולוסים א' 16. רוח הקודש אחראית לבריאת העולם בבראשית א' 2; איוב כו' 13; תהילים קד' 30.

3ב. מעשה הבריאה – בריאת האדם

גם נושא זה הוא מרכזי ביותר בתנ"ך ובבריה"ח – אלוהים ברא את האדם בצלמו. גם כאן הכתובים מלמדים ששלוש דמויות נבדלות בראו את האדם. האב – לפי בראשית ב' 7. הבן – לפי קולוסים א' 16. רוח הקודש – לפי איוב לג' 4. גם כאן אנו רואים שלוש דמויות שמיוחס להן מעשה בריאה שייחודי לאלוהים לבדו.

3ג. השראה אלוהית

כתבי הקודש מדגישים שאלוהים הוא שאחראי על פעולת השראה, הוא זה שנותן את השראתו, הוא זה שנגלה לפנינו. אבל שוב, שלוש דמויות נבדלות מוצגות כאחראיות לכך. רוח אלוהים האב – לפי האיגרת השנייה לטימותיאוס ג' 16,

אלוהים הבן – לפי איגרת פטרוס הראשונה א 10-11, רוח הקודש – לפי איגרת פטרוס השנייה א 21. גם זו היא פעולה של אלוהים, ובכל זאת, שלוש דמויות אחראיות לה.

מסקנה

כתבי הקודש מלמדים בנוגע לאלוהים שלוש נקודות מרכזיות:

ראשית, עולה מהם שקיים באלוהות ריבוי ישויות.

שנית - שאלוהים הוא שלם ואחד: לא מדובר בריבוי אלים (פוליתיאיזם). קיים רק אלוהים אחד.

שלישית - שלושה שהם אחד, המשולש האלוהי. ריבוי ההוויות שבאלוהים האחד מוגבל לשלוש ישויות: האב, הבן ורוח הקודש. לא יותר ולא פחות מכך.